

Seçim Şiddeti Kavramı ve Türkiye'nin Seçim Şiddeti Kimliği[†] Concept of Electoral Violence and Electoral Violence Identity of Turkey

Emre SAVUT*

Öz

Bu çalışma seçim şiddeti kavramına ilişkin temel unsurlarıyla genel bir çerçeve çizmeyi ve bu çerçeve içerisindeki unsurlara bağlı olarak Türkiye'nin tanımlayıcı özelliklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Seçim şiddeti kavramı, seçim dönemlerinde sonuçları etkilemeye yönelik stratejik bir tercih olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasal şiddetin ve seçim manipülasyonunun bir alt dalı olan seçim şiddeti; amaç, zaman ve eylem biçimi bakımından bu kavramlardan ayrılmaktadır. Türk siyasal yaşamı da demokratik siyasete geçiş sürecinden günümüze önemli seçim şiddeti örneklerine sahne olmuştur. Türkiye; terörle mücadele, bölgesel farklılıklar ve bürokratik mekanizmaların sistem içerisindeki konumlanışı bakımından özgün bir niteliğe sahiptir. Bu özgün nitelik Türkiye'yi seçim şiddeti konusundaki akademik çalışmalar açısından son derece elverişli bir konuma taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Seçim, Seçim Şiddeti, Türkiye.

Abstract

The basic purpose of this study is to draw a general framework about concept of electoral violence with its basic elements and to reveal the specifications of Turkey depending on the elements within this framework. Concept of electoral violence emerges as a strategic choice to affect the results of elections. Electoral violence can be defined as a sub-branch of political violence and electoral manipulation. But it differs from these concepts in terms of purpose, time and verb forms. Turkish political life has also important examples of electoral violence from transition period to democratic politics to present. Turkey has a unique character in terms of the counter-terrorism, regional differences and the positioning of bureaucratic mechanisms within the system. This unique feature puts Turkey in an extremely favorable position in terms of academic studies on electoral violence.

Keywords: Democracy, Elections, Electoral Violence, Turkey.

[†] Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

* Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, Türkiye, esavut@mehmetakif.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5671-1771.

Geliş Tarihi/ Submitted Date: 08.04.2022

Kabul Tarihi/ Accepted Date: 12.05.2022

Online Yayın Tarihi/ Published Online Date: 30.06.2022

Atıf-Reference: Savut, E. (2022). Seçim şiddeti kavramı ve Türkiye'nin seçim şiddeti kimliği. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 162-176.

Giriş

Seçimler, bir yönetim biçiminin demokrasi olarak nitelendirilebilmesi için olmazsa olmaz ön koşuldur. Birkaç istisna dışında dünya üzerindeki neredeyse tüm ülkelerde çeşitli yönetim kademelerinin ve parlamenterlerin belirlenmesinde seçim mekanizması en temel araçtır. Seçimler otoriter tek parti yönetimlerinin, askerî idarelerin ve aşırı kutuplaşmış toplumsal yapıların söz konusu olduğu toplumlarda dahi varlığını sürdürmüştür. Ancak tam da bu noktada özellikle demokratik kurumsallaşmasını tamamlayamamış toplumlarda seçim sürecini ve sonucunu etkilemeye yönelik, dezenformasyondan ölümle sonuçlanabilecek fiziksel müdahalelere kadar geniş yelpazeye yayılan eylemlerle karşılaşmak mümkündür. İşte seçim şiddeti de bu kapsamda değerlendirilebilecek bir konu başlığıdır.

Seçim şiddetine ilişkin akademik çalışmalar, 2000'li yılların başları ile birlikte ortaya konmaya başlanmış; günümüze kadar uzanan süreçte de alana yönelik ilgi artarak devam etmiştir. Bir diğer ifadeyle seçim şiddeti, yakın dönem uluslararası akademik yazının popüler konu başlıklarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçim şiddetine ilişkin akademik çalışmalar çok büyük oranda Afrika ülkelerine odaklanmıştır (Boone, 2011; Daxecker, 2014; Fjelde & Höglund, 2016; Klaus & Mitchell, 2015; Seeberg vd., 2018; Brosché vd., 2020; Wahman & Goldring, 2020; Borzyskowski & Kuhn, 2020; Gonzalez-Ocantos vd., 2020). Ayrıca Hindistan, Pakistan, Sri Lanka, Endonezya gibi Asya ülkelerini konu alan çalışmalar da söz konusudur (Höglund, 2009; Harish & Toha, 2019; Nellis & Siddiqui, 2018; Wilkinson, 2004; Berenschot, 2020; Daxecker, 2020). Bu tip çalışmaların sayısını artırabilmekle birlikte, seçim şiddeti çalışmalarının Afrika ve Asya ülkelerine yoğunlaşmasının nedeni, demokratik kurumsallaşmanın sağlanamaması ve buna bağlı olarak şiddet olaylarının gerçekleşme ihtimalinin yüksek olmasıdır. Özellikle Afrika ülkelerinde seçim öncesi ve sonrasında çok sayıda kişinin öldüğü, hatta ülkeyi iç savaşın eşiğine götürecek şiddet olayları söz konusu olmuştur. Bu yaklaşımı tersinden okumak gerekirse, demokratik kurumsallaşmasını sağlayan ülkeler seçim şiddeti çalışmalarının dışında bırakılmıştır.

Türkiye'yi konu alan seçim şiddeti çalışmaları ise son derece sınırlıdır. Bu konuda Emre Toros ve Sarah Birch tarafından kaleme alınan iki çalışma dikkat çekicidir. Bu çalışmalardan birinde Türkiye'de seçmen tercihi noktasında aile içerisindeki baskı konu alınırken (Toros & Birch, 2019); diğerinde ise şiddet olaylarının suç olarak tanımlanmasında bölgesel farklılıkların ve parti kimliğinin etkisi (Toros & Birch, 2021) işlenmiştir. Bu çalışma Türkiye'deki seçim şiddeti alanındaki sınırlılığı ortadan kaldırabilmek adına, uluslararası akademik yazına yönelik yapılacak literatür taramasıyla genel hatlarıyla seçim şiddeti kavramını ve Türkiye'nin konu kapsamındaki tanımlayıcı özelliklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu cümleden hareketle, çalışmanın Türkiye'de seçim şiddeti konusundaki alan yazınına naçizane katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki çalışma, Türkiye'nin seçim şiddeti analizini yapma amacıyla değildir. Aksine seçim şiddeti kavramını, siyasal şiddetten ve seçim manipülasyonundan ayrılan yönleri ile birlikte Türkçe yazına kazandırarak ve Türkiye'nin aktörler ve bölgeler düzeyinde kendine özgü niteliklerini ortaya koyarak, Türkiye'de seçim şiddeti çalışmalarına kapı aralamak temel gayedir. Çalışma kapsamında Türkiye'ye ilişkin bilgiler, Conflict and Mediation Event Observation (CAMEO) projesi kapsamındaki verilerden elde edilecektir.

Çalışmada öncelikle seçim şiddeti kavramına yönelik tanımlamalara yer verilecek; ardından seçim şiddetinin ayırt edici özellikleri, seçim şiddetini yaratan koşullar ve seçim şiddetine konu olan eylem ve aktörler işlenecektir. Son olarak Türkiye'nin aktörler ve bölgeler düzeyinde özgün niteliği ile ilgili bilgiler verilecektir. Çalışma sonuç, tartışma ve önerilerle sonlandırılacaktır.

Seçim Şiddeti Nedir?

Seçim şiddeti, her şeyden önce siyasal şiddetin bir alt türüdür. Benzer şekilde seçim şiddetini seçim manipülasyonlarının bir alt dalı olarak değerlendirmek de mümkündür (Toros & Birch, 2021: 253). En basit şekliyle seçim şiddeti, seçim sürecinde gerçekleşen zorlayıcı güç kullanımı olarak tanımlanabilir (Birch & Muchlinski, 2020: 218). Bunun dışında daha kapsamlı seçim şiddeti tanımlamaları da söz konusudur. Örneğin Avrupa Komisyonu ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yapılan tanımlamada seçim şiddeti, bir seçim sürecini etkilemek için seçim rekabeti bağlamında ortaya çıkan zorlama, sindirme veya fiziksel zarara yönelik eylem ve tehditler olarak tanımlanmıştır (The EC-UNDP Partnership on electoral assistance, 2010).

Seçim şiddetinin örgütlü bir eylemi ifade etmesi gerekmez. Bu bağlamda bir tanım veren Jeff Fischer, bir seçim sürecini tehdit, yıldırma, nefret vb. yollarla etkilemeyi amaçlayan rastgele veya organize bir eylemi seçim şiddeti olarak nitelendirmiştir (Fischer, 2002: 3). Seçim şiddeti, başlangıç düzeyindeki bir başka tanımlama ile siyasal aktörler tarafından seçim sürecini ve sonucunu etkilemek için vücut bütünlüğüne, mülkiyete ve altyapıya yönelik kasıtlı şiddet eylemleri olarak ifade edilebilir (Harish & Toha, 2019: 697). Bir diğer tanımlamada ise seçim şiddeti, yaklaşan bir seçim yarışına ya da ilan edilen bir seçim sonucuna doğrudan bağlı fiziksel şiddet ve zorlayıcı tehdit olarak ifade edilmiştir (Birch & Muchlinski, 2020: 219).

Benzer nitelikteki tanımların sayısını çoğaltabilmekle birlikte seçim şiddetine ilişkin yapılan bu tanımlamaların iki temel bileşen üzerinden hareket ettiğini söylemek mümkündür. Kaldı ki bu bileşenler seçim şiddeti ile siyasal şiddeti birbirinden ayırmamızı sağlayacak noktalardır. İlk bileşen nedensellik bağıdır. Daha açık söylemek gerekirse, bir şiddet eyleminin seçim şiddeti olarak nitelendirilebilmesi için seçim sürecini etkileme amacıyla olması gerekmektedir. İkinci bileşen ise şiddet ile seçimin zamansal boyutudur. Yani şiddet eyleminin ne zaman meydana geldiği belirleyicilerden biridir. Bir şiddet eylemini seçim şiddeti olarak nitelendirebilmek için o eylemin seçim öncesinde, seçim gününde veya seçimden sonra gerçekleşmesi gerekir (Birch & Muchlinski, 2020: 219). Bu kapsamda seçim şiddeti; seçimlerin ilan edilmesiyle birlikte başlayan, ön seçimleri ve aday belirleme süreçlerini de kapsayan ve seçim sonrasında hükümetin kurulmasına kadar devam eden bir süreç içerisinde gerçekleşir (Birch, Daxecker & Höglund, 2020: 4; Seeberg, Wahman & Skaaning, 2018: 961-962). Seçim şiddetinin zamansal boyutuna yapılan bu vurgu, seçimlerin ilgili ülkenin anayasa ve yasalarında belirlenen olağan tarihlerde gerçekleşmesi durumunda elverişli görünmektedir. Ancak seçim şiddetinin, demokrasinin henüz kurumsallaşmadığı toplumlarda çok daha yaygın olarak gerçekleştiği kabulü düşünüldüğünde, bu bakış açısı sorunlu olabilecektir. Bu konuya seçim şiddetinin siyasal şiddetten ve seçim manipülasyonundan farklarını ele alan bölümde yeniden değinilecektir.

Seçim şiddeti hangi seçimlerin konusu olacaktır? Literatürde bu soruya verilen cevaplarda üzerinde anlaşmaya varılan husus, seçmenin yürütmeyi ve yasamayı doğrudan belirlediği ulusal seçimlerin konu edinileceğidir. Ayrıca yürütme ve yasamayı belirleyecek seçimlerin aynı gün yapılması durumunda bu seçimlerin tek bir seçim olarak kabul edilmesinde de uzlaşma söz konusudur. Ancak iki türlü seçimlerde hangi turun araştırma kapsamına alınacağı noktasında fikir ayrılıkları görülmektedir. Bir görüş, her bir turun ayrı bir seçim olarak değerlendirilmesi yönündedir (Hyde & Marinov, 2019: 3). Buna karşın iki türlü seçimlerde aktörlerin seçim sonucunu etkilemek için seçim şiddetine başvurma noktasında daha istekli olacakları gerekçesiyle sadece karar turunun seçim şiddeti kapsamında incelenmesi gerektiğini düşünenler de vardır (Birch & Muchlinski, 2020: 221).

Tanımlardan ve bileşenlerden hareketle seçim şiddetinin bir strateji olarak değerlendirilmesi yanlış olmaz. Nitekim seçim şiddetine yönelik literatürde kavramın stratejik boyutu sıklıkla vurgulanmaktadır. Bir diğer ifadeyle seçim şiddetini kullanma kararının kendisi, geniş anlamıyla "sandık" sürecini etkilemeye yönelik stratejik bir hamle olarak kabul edilir (Hafner-Burton, Hyde & Jablonski, 2014: 1). Örneğin Steven Wilkinson, Hindistan'daki etnik çatışmalar üzerinden şekillendirdiği seçim ve şiddet konulu çalışmasında şiddeti siyasal liderler için ilgi çekici stratejik bir taktik olarak ele almıştır (Wilkinson, 2004: 55). Seçim şiddetinin stratejik bir tercih olarak kullanılması seçime yönelik bilgilenmenin engellenmesinden seçim sandıklarına ve politikacılara yönelik doğrudan saldırılara kadar geniş bir yelpazede gerçekleşebilir (Birch & Muchlinski, 2020: 218). Ancak literatürde stratejik bir hamle olarak seçim şiddetinin kesin olarak tanımlanmasının zorluğuna da dikkat çekilmektedir. Bu zorluk çeşitli nedenlerle açıklanabilir. Öncelikle, şiddeti stratejik olarak kullanmak isteyen siyasal aktörler, yasadışı bu tercihlerini gizlemek amacındadırlar. Dolayısıyla şiddet kullanımında terör örgütleri ya da silahlı gruplar gibi aktörlerin dışarıdan desteklenmesi tercih edilebilir. Örneğin Paul Staniland, hükümetle ya da sistemdeki diğer siyasal partilerle bağlantılı terör örgütlerini, suç örgütlerini, aktivist öğrenci örgütlerini vb. devlet dışı aktörler olarak seçim şiddeti çalışmalarının merkezinde konumlandırır (Staniland, 2015: 695). Seçim şiddetinin aktörleri başlığında tekrar değinilecek bu konu, Türk siyasal yaşamında geçmişten günümüze yaşanan önemli seçim şiddeti örnekleri açısından dikkat çekici niteliktedir.

Seçim şiddetinin tespit edilmesindeki bir diğer zorluk da kamuya açık alanlarda olmayıp özel alanda gerçekleşebilmesidir. Bu konuda Emre Toros ve Sarah Birch tarafından yazılan ve Türkiye'de aile içi seçim baskısını bir seçim şiddeti türü olarak kabul ettikleri çalışmaları dikkat çekici bir örnektir (Toros & Birch, 2019). Seçim şiddetine konu olan eylemi uygulayan bireylerin bu eylemi gerçekleştirmedeki motivasyonlarının eylemi isteyen siyasal lider ve/veya gruplardan farklı olması da seçim şiddetini tespit etmedeki bir diğer zorluktur. Daha açık bir ifadeyle, şiddet eyleminin failleri bu eylemlerini ulusal seçimleri etkilemekten ziyade yerel ya da bölgesel iktidar mücadeleleri; bireysel çıkarlar ya da seçimden bağımsız dinamikler etrafında gerçekleştirmiş olabilirler. Yani terör örgütleri ya da silahlı gruplar kendi çıkarları için siyasal aktörlerin seçim sürecini etkilemek amaçlı teşviklerini kullanabilirler (Birch, Daxecker & Höglund, 2020: 3).

Seçim Şiddetinin Farklılığı

Seçim şiddetine yönelik tanımlamalarda genel olarak değinildiği gibi seçim şiddetini siyasal şiddetten ve genel olarak şiddetten ayıran belli başlı hususlar söz konusudur. Seçimlerin genel çerçevesini belirleyen aktörler, dönemler ve kurumlar ile eylemin amacı seçim şiddetini diğer şiddet türlerinden ayırmamızı sağlayan temel değişkenlerdir. Bir diğer ifadeyle seçim şiddeti; bir seçim yarışının var olduğu dönemde gerçekleşen, bu yarışın içerisinde yer alan aktörlerce gerçekleştirilen veya yarış içerisinde yer alan aktörlere yönelen şiddet eylemlerini ifade eder (Fjelde & Höglund , 2016a)

Seçim şiddetini diğer şiddet türlerinden ayırmada temel zorluk, seçim şiddeti kapsamında değerlendirilebilecek olayların genellikle demokrasinin konsolide olamadığı ve çatışma ortamının sıklıkla yaşandığı toplumlarda gerçekleşmesidir. Bu tür toplumlarda, silahlı örgütler kendi çıkarları doğrultusunda şiddet içeren eylemler gerçekleştirerek siyasal iktidarı etkilemeyi amaçlayabilirler. Siyasal iktidarlar için ise bu örgütlerin sivil siyasetteki temsilcilerine demokratik siyaset içerisinde yer alma fırsatının yaratılması, yani bu aktörlerin seçim yarışı içerisinde konumlandırılması şiddeti ortadan kaldıracak bir seçenektir. Bu seçenek kimi zaman istenilen sonucu vererek başarıya ulaşır ve silahlı örgütler doğrudan kendi üyelerinden aday göstererek ya da açıkça destekledikleri siyasal oluşumları açıklayarak seçim sürecinin içerisinde yer alabilirler. Ancak bu beklentinin tam aksine silahlı örgütler, kendi temsilcilerinin seçimlerden azamî kazançla çıkması için seçim özelinde şiddet uygulamayı tercih edebilirler (Matanock & Staniland, 2018: 716). Silahlı örgütlerin seçim sürecindeki amaçları sadece destekledikleri kişilere destek vermekle sınırlı değildir. Bunun yanında hükûmete muhalif olan ve bu kapsamda hükûmeti devirmek isteyen örgütler de seçim sürecinde uyguladıkları şiddetle hükûmetin süreci yönetemediği, seçimlerin adil gerçekleşmediği algısını oluşturarak meşrûluk sorunu yaratmak isteyebilirler (Birch & Muchlinski, 2020: 220). Dolayısıyla aslında süreklilik arz eden bir çatışma ve şiddet durumu, seçim döneminde ve seçim sonucunu etkilemeye yönelik kullanıldığı anda seçim şiddeti hâlini alır.

Çatışma ortamının yaygın olduğu bir sistemde yerelde iktidar ve/veya toprak paylaşımı için etnik ve dini bölünmeler arasındaki çatışmaların varlığı da söz konusu olabilir ve bu gruplar arasındaki çatışma süreklilik arz edebilir. Bahsedilen etnik ve dinî bölünme eksenli çatışmalar aynı zamanda siyasal seçkinler tarafından, sistemdeki ekonomik ve siyasal sıkıntıları örtmek için seçim öncesi yaratılacak kutuplaşma ortamından faydalanmak adına bir strateji olarak da kullanılabilir (Wilkinson, 2004).

Seçim şiddetini seçim manipülasyonlarından da ayırmak gerekir. Seçim manipülasyonu, seçmen kayıtlarına müdahale edilmesi, kampanya sürecini zedeleme, seçmen tercihinin müdahale etme gibi başlıkları kapsar (Lehoucq, 2003: 253). Seçim şiddetinin seçim manipülasyonundan ayrılan yönü ise seçim şiddetinin fiziksel yaralanma veya doğrudan yaşamın kaybedilmesi korkusuyla psikolojik bir etki doğurmasıdır. Bununla birlikte seçim şiddeti doğrudan fiziksel tehdidi içerdiği için oy satın alma, seçim hilesi gibi manipülasyon biçimlerine göre gizlenmesi çok daha zor olan eylemleri ifade eder. Dolayısıyla da hem aktör, hem maliyet hem de seçimin meşrûluğu açısından ciddi potansiyel tehditleri

barındırmaktadır. Bu anlamıyla şiddetin tehlikeli bir strateji olduğunun altını çizmek gerekir (Birch, Daxecker & Höglund, 2020: 5).

Seçim şiddeti kavramının tanımlandığı bölümde de belirtildiği üzere seçim şiddetinin ayırt edici bir özelliği zamansal boyutundan kaynaklanmaktadır. Bir diğer ifadeyle şiddet eyleminin ne zaman gerçekleştiği, seçim şiddetini siyasal şiddetten ayırmamızı sağlamaktadır. Bu noktada bir görüş seçim kararının açıklanmasından seçim yoluyla belirlenen yönetim mekanizmalarının resmen göreve başlamasına kadar geçen süreyi esas almaktadır. Özellikle erken seçimler söz konusu olduğunda bu dönemlendirmenin faydalı olacağını düşünmek yanlış olmaz. Seçim şiddetine konu olacak dönemi daha kapsamlı ele alan bir diğer yaklaşım ise seçim ayından önceki 6 ay, seçim ayı ve seçimden sonraki 3 ay şeklindedir (Birch & Muchlinski, 2020: 218). Dolayısıyla 10 aylık bir süre içerisinde gerçekleştirilen şiddet olayları seçim şiddeti olarak nitelendirilir. Bu yaklaşım, erken seçim kararının alınmasına etki eden faktörlerin de seçim şiddeti kapsamında değerlendirilebilmesine imkân vermektedir.

Seçim Şiddetini Ortaya Çıkaran Koşullar

Seçim şiddetinin nedenleri üzerine yapılan çalışmalar, seçimlere yönelik şiddetin ortaya çıkışında demokratik kültürün, toplumsal kutuplaşmanın ve uluslararası faktörlerin etkili olduğunu vurgular.

Demokrasinin kurumsallaşmadığı ve rekabetin yüksek olduğu sistemlerde diğer manipülasyon türleri gibi seçim şiddetinin de daha yaygın olduğu kabul edilir (Birch, Daxecker & Höglund, 2020: 6-7). Demokratik kurumsallaşma eksikliğine ve yüksek rekabete bağlı olarak, muhalefet partilerinin “kale”si olarak nitelendirilebilecek bölgelerde seçim şiddetinin ortaya çıkma ihtimalinin daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar söz konusudur. Örneğin Kenya’da 2007 yılında gerçekleştirilen seçimlerdeki seçim manipülasyonlarını ve şiddet olaylarını konu alan bir çalışma yapan Roxana Gutiérrez-Romero, görevdeki başkanın yeniden seçilmesini amaçlayan Ulusal Birlik Partisi’nin muhalefetin güçlü olduğu bölgelerde stratejik şiddet kullanımını tercih ettiğini belirtmiştir (Gutiérrez-Romero, 2014: 1502). Ancak sistemdeki güçlü aktörlerin şiddet kullanımı noktasında daha temkinli olacağını düşünenler de vardır. Buna göre, başta iktidardaki siyasal partiler olmak üzere sistemin güçlü aktörleri, şiddet kullanımına oranla çok daha uygun maliyetli manipülasyon araçlarına sahiptirler (Fjelde, 2020: 140). Sistemdeki güçsüz aktörlerin ise demokratik siyaset içerisinde istedikleri sonuca ulaşamayacaklarından hareketle, varlıklarını sürdürebilmek ve güçlü aktörlerin gücünü kırabilmek adına şiddete başvurma noktasında daha istekli olabilecekleri düşünülür (Wahman & Goldring, 2020: 93)

Demokratik kültür ile seçim şiddetini birlikte değerlendirebileceğimiz bir diğer başlık uygulanmakta olan seçim sistemidir. Buna göre çoğunlukçu seçim sistemlerinin, özellikle iktidardaki partiye ve/veya sistemdeki büyük partilere avantaj sağladığından hareketle, küçük partiler ve onların destekçileri için sistemden kalıcı olarak dışlanma korkusuyla şiddet kullanımı açısından teşvik edici olabileceği düşünülmektedir (Fjelde & Höglund, 2016b: 298)

Kutuplaşmanın yoğun olduğu toplumsal sistemlerde seçim şiddeti örneklerinin daha yaygın olduğu genel bir kabuldür. Etnik ve dinî kutuplaşmanın aktörleri seçim şiddetinin de en önemli uygulayıcısı konumundadırlar (Nellis & Siddiqui, 2018; Wilkinson, 2004). Etnik ve/veya dinî bölünmelere dayalı bölgeselleşmelerde şiddetin siyasal seçkinler tarafından bir

seçim strateji olarak kullanılması olası kabul edilir. Bir diğer ifadeyle toprak mülkiyeti konusundaki hakların zayıf olduğu ve etnik bölünmelerin var olduğu toplumların siyasal elitlere seçim şiddetini örgütlemek için güçlü fırsatlar yarattığı düşünülür (Klaus & Mitchell, 2015: 632). Siyasal elitler ile bölgesel aktörler arasındaki patronaj ilişkilerinin, etnik ve dinî bölünmenin yaşandığı bölgelerde seçim şiddetine başvurmayı kolaylaştırdığı kabul edilir (Berenschot, 2020: 171). Ayrıca siyasal elitlerin herhangi bir müdahalesi olmadan bölgesel güç kazanmak veya var olan gücü korumak adına da etnik ve dinî bölünmeleri temsil eden aktörlerin şiddet kullanma ihtimalleri söz konusudur.

Toplumsal faktörler noktasında değinilebilecek bir diğer başlık da şiddetin cinsiyet farklılıklarına göre değişmesidir. Örneğin Gabrielle Bardall, genelde şiddet özelde de seçim şiddeti kavramının ya erkek cinsi üzerinden açıklandığını ya da bir cinsiyet ayrımı ortaya konmadığını eleştirerek toplumsal kültürlerin etkisiyle genelde şiddetin özelde de seçim şiddetinin cinsiyet farklılıkları üzerinden de incelenmesi gerektiğini savunmuştur. Bu cümleden hareketle erkeklere yönelik şiddetin kadınlara oranla daha çok fiziksel nitelik taşıdığı, kadınlara yönelik şiddetin ise büyük oranda tehdit ve psikolojik taciz şeklinde gerçekleştiği dile getirilmektedir (Bardall, 2011: 5-6).

Seçim şiddetinin ortaya çıkışında uluslararası faktörlerin etkisi de göz ardı edilememelidir. Ancak bu noktada tersten bir okuma yapmak gereklidir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, seçimlerin uluslararası tarafsız gözlemciler tarafından izlendiği toplumlarda şiddet olaylarının yaşanma ihtimalinin düşük olduğu; dolayısıyla uluslararası gözlemcilerin yokluğunda şiddetin bir strateji olarak kullanılma ihtimalinin arttığı görülmektedir (Daxecker, 2014).

Seçim Şiddetinde Aktörler Ve Eylemler

Seçim şiddetinin kavramsal olarak açıklanmasında değinilmesi gereken bir diğer konu şiddet eyleminin tipi ya da bir diğer ifadeyle şiddetin aldığı biçimdir. Aslında bu husus doğrudan seçim şiddetinin aktörleri ile ilişkilidir. Literatürde seçim şiddetinin aldığı biçim incelenirken "kim kime ne yaptı?" temel sorusu üzerinden ilerlendiği görülmektedir.

Seçim Şiddeti Aktörleri

Seçimler, iktidarı ele geçirmenin yasal ve en kısa yoludur. Ancak bu yolun manipüle edilmesi adına, yukarıda da belirtildiği gibi, şiddetin bir araç olarak kullanılabilmesi söz konusudur. Bu kapsamda iktidar ve muhalefet elitleri seçim şiddetinin hem uygulayan hem de etkilenen noktasında en temel aktörleridir. Seçim şiddeti üzerine yapılan akademik çalışmalar da çok büyük oranda iktidar ve muhalefet aktörlerine odaklanır. Örneğin Burton, Hyde ve Jablonski tarafından ortaya konan çalışmada iktidar aktörlerinin kurumsal kısıtlamalarla karar alma süreçlerinde yetkilerinin sınırlandırıldığı ve/veya seçim sonucunda güç kaybedecekleri düşüncesiyle seçim sürecinde şiddete başvurabilecekleri ifade edilmiştir (Hafner-Burton, Hyde & Jablonski, 2014: 149). Hannah Smidt ise uluslararası gözlemcilerin varlığının seçim şiddetine etkisini iktidar ve muhalefet üzerinden incelemiştir (Smidt, 2016)

İktidar ve muhalefet tarafından doğrudan kendileriyle ilişkilendirilebilecek şiddet kullanımının yanında, bu ayrımın altında konumlandırılacak alt başlıklarda da, yani iktidar ve/veya muhalefet tarafından desteklenmiş ya da iktidar ve muhalefeti desteklemek

için şiddete başvuran çeşitli aktörlerden bahsetmek mümkündür. Örneğin, yukarıda bahsedildiği gibi, konsolide olamamış demokrasilerde etnik ve dinî bölünmelerin seçim sürecinde manipüle edilerek şiddet odaklı kullanılabilmesi söz konusudur. Bu noktada etnik ve dinî bölünmeleri temsil eden örgütler uygulanan seçim şiddetinin aktörü konumunda yer alırlar (Wilkinson, 2004). Ancak etnik ve dinî bölünmeleri temsil eden örgütlerin seçim şiddetinin bir aktörü olarak nitelendirilmesi için iktidar veya muhalefet tarafından kullanılması bir ön şart değildir. Başka bir deyişle, bu tip örgütler siyasal elitler tarafından manipüle edilebileceği gibi, böyle bir etki olmadan doğrudan kendi çıkarları için de seçim döneminde şiddeti bir araç olarak kullanabilirler (Boone, 2011: 1313). Özellikle seçim sonrası oluşacak yapı ile güç kaybedileceği düşüncesi bu noktada önemli bir teşvik edicidir.

Ayrıca, siyasal iktidarın otoriter bir nitelik arz ettiği dönemlerde, demokratikleşme arayışını temel alan protesto gösterileri de yukarıda bahsedilen dönemler içerisinde gerçekleştiği takdirde seçim şiddeti olarak değerlendirilebilir (Saideman vd., 2002: 118). Bu bağlamda öğrenci grupları, sivil toplum örgütleri, meslek odaları vb. de seçim şiddetinin aktörleri arasında konumlandırılır.

Tüm bu bilgiler ışığında kolluk güçleri, yürütme organı, yürütme organını oluşturan parti/partiler, iktidarı devirmeye çalışan protestocular ve teröristler, yargı organları, ordu, muhalif parti ve gruplar, devlet istihbarat örgütleri, bağımsız uluslararası gözlemciler vb. genel itibarıyla fail ve/veya hedef olarak seçim şiddetinin aktörü sayılabilir (Schrodt, 2012: 89-95).

Seçim Şiddeti Eylemleri

Seçim şiddetine konu olabilecek eylemleri manevî ve maddî şiddet olarak iki başlık altında toplamak mümkündür. Buna göre tehdit, askerî varlık gösterme ve baskı manevî şiddet; saldırı ve karşılıklı çatışma da maddî şiddet içerisinde yer alır (Birch & Muchlinski, 2020: 222).

Bu eylemleri kısaca açıklamak gerekirse tehdit, gelecek döneme yönelik ceza ve korkutmayı öngören sözlü bir eylemdir (Küçükşahin & Akkan, 2007: 46). Askerî, insanî ve maddî yaptırımların azaltılacağına ya da sonlandırılacağına; ticarî ilişkilere sınırlandırma getirileceğine; idarî kısıtlamaların ve cezaî yaptırımların genişletileceğine; temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanacağına; siyasî faaliyetlerin yasaklanabileceğine; olağanüstü hâl ve/veya askerî darbe aracılığıyla anayasanın askıya alınabileceğine; polis ve/veya askerinin sahada kullanılabileceğine; terör örgütlerinin eylem gerçekleştirebileceğine, silahlı saldırılar olabileceğine ya da doğrudan silah kullanılacağına: bir emir ve/veya talep için “son” vurgusunun vb. dile getirilmesi tehdit örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu noktada tehdit eylemi için bahsedilen örneklerin “sözlü” olarak dile getirilmesinin belirleyici olduğunun altını çizmek gerekir. Aksi takdirde hayata geçirilen söylemler tehdit olmaktan çıkacak ve yukarıda bahsedilen eylem tiplerinde “baskı” başlığı içerisinde konumlanacaktır. Askerî varlık gösterme ile kastedilen ise gerek teçhizat sayısında artışa giderek gerekse de “tehlike” seviyesinin arttığını açıklayarak güç kullanımına hazır olduğunun hissettirilmesidir. Bu eylemler fiziksel bir şiddet içermediği için manevî şiddet kapsamında konumlandırılmaktadır. Fiziksel zararı içeren saldırı ve karşılıklı çatışma ise maddî şiddeti ifade eder. Bu bağlamda kaçırma, rehin alma, zorla ele geçirme, silah kullanılmayan fiziksel

saldırıları, cinsel saldırılar, işkence, patlayıcıların kullanılması, bombalı intihar saldırıları, siyasal elitlere yönelik suikastlar vb. saldırı başlığına; organize silahlı örgütler ve ordular arasındaki konvansiyonel silahların kullanıldığı silahlı çatışmalar ve savaşlar ise karşılıklı çatışmaya örnektir (Schrodt, 2012: 61-87).

Yukarıda bahsedilen aktörler ve eylemler ışığında seçim şiddeti biçimlerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür (Birch & Muchlinski, 2020: 220-221):

a. Devletten Devlet Dışı Aktörlere: İktidarın elinde bulundurduğu güç ile muhalefetin siyasal temsilcilerine ve/veya muhalif gruplara yönelik uyguladığı şiddeti ifade eder. Devletin kolluk güçleri ile iktidar aleyhindeki protesto gösterilerine müdahale etmesi, muhalefetin güçlü olduğu bölgelerde sandık merkezlerinde kolluk kuvvetlerinin fizikî varlığı, kolluk güçleri ile seçmenler arasındaki fizikî çatışma bu madde kapsamında değerlendirilebilir.

b. Devlet Dışı Aktörlerden Devlete: Bu maddede özellikle terör örgütlerinin doğrudan hükümet yetkililerine ve/veya devlet otoritesine saldırarak seçim süreçlerine müdahalesi söz konusudur. Terör örgütlerinin silahlı eylemleri, yine terör örgütlerinin seçim sürecindeki seçmene yönelik tehditleri, aşırı uçtaki muhalif grup üyelerinin kolluk güçlerine saldırıları, hükümet temsilcilerine yönelik saldırılar devlet dışı aktörlerden devlete yönelik seçim şiddetinin örnekleridir.

c. Devlet Dışı Aktörlerden Devlet Dışı Aktörlere: Bu seçim şiddeti tipinde seçim sürecinde yarış içerisinde olan farklı grupların birbirlerine yönelik saldırıları söz konusudur. Etnik gruplar arasındaki çatışmalar, farklı siyasî parti sempatzanları tarafından birbirlerine yönelik şiddet eylemleri vb. devlet dışı aktörler arasındaki seçim şiddeti örnekleridir. Ancak bu noktada kısa bir parantez açarak birbirlerine saldırıda bulunan siyasî parti temsilcilerinin iktidar partisine mensup olabileceği de gözden kaçırılmamalıdır. Bir diğer ifadeyle siyasî parti sempatzanlarının aktör olarak yer aldığı şiddet olayları "devlet tarafından ya da devlete yönelik" olarak nitelendirilmemelidir.

d. Uluslararası Bir Aktörden Ulusal Bir Aktöre: Bu seçim şiddeti tipinde devletlerarası ilişkiler ve ulusötesi kimliğe sahip terör örgütlerinin varlığı söz konusudur. Seçim sürecinde komşu bir devletin kendi aleyhine olabilecek bir seçim sonucunun ortaya çıkmasını engellemek adına sınırdaki askeri varlığını bir caydırıcılık aracı olarak kullanmak istemesi, ulusötesi terör örgütlerinin seçim sürecindeki eylemleri bu madde içerisinde değerlendirilebilir.

e. Ulusal Bir Aktörden Uluslararası Bir Aktöre: Yukarıda aktörler başlığında konu edinilen uluslararası tarafsız gözlemciler, bu seçim şiddeti tipinin temel aktörüdür. Buna göre hem otoriter bir niteliğe sahip iktidar temsilcilerinden hem de çeşitli terör örgütlerinden uluslararası gözlemcilere yönelen tehdit ve saldırıların gerçekleşebilme ihtimali söz konusudur.

Aktörleri ve eylemleri ile seçim şiddeti kavramının, Türkiye siyaseti özelinde zengin bir inceleme alanına sahip olacağını düşünmek yanlış olmaz. Kaldı ki Türkiye, seçim şiddetinin farklı değişkenleri bakımından da özgün bir niteliğe sahiptir.

Türkiye'nin Seçim Şiddeti Kimliği

Siyaset bilimi çalışmalarında ülkelerin demokratikleşme ve otoriterleşme süreçlerinin analiz edilmesine yönelik çeşitli araştırmalar yapılmış ve bu araştırmalar neticesinde bilimsel kriterlerin ortaya konması amaçlanmıştır. Conflict and Mediation Event Observation (CAMEO) projesi de bu araştırmalardan biridir ve aktörler ve olaylar açısından yaptığı kapsamlı kodlamalar ile seçim şiddeti çalışmalarında kendisine önemli bir yer bulmuştur.

CAMEO tarafından ülkelerin çatışma ve uzlaşma potansiyellerine yönelik yapılan analizlerde Türkiye diğer ülkelerden farklı bir konumda ele alınmıştır. CAMEO'nun Türkiye'ye yönelik yapmış olduğu farklı sınıflandırma, Türkiye'ye yönelik seçim şiddeti çalışmalarına ışık tutabilecek niteliktedir. Türkiye'ye özgün karakterini kazandıran ilk husus ülke içindeki bölgelere yönelik kodlamadır. CAMEO federal sisteme sahip ülkelerde eyaletleri ayrı bölgeler olarak kodlamayı tercih etmektedir. Üniter devlet sistemlerinde ise tüm ülke tek bir bölge olarak kodlanır. Ancak Türkiye üniter bir devlet olmasına ve buna bağlı olarak ülkede yasal bölgesel statüler söz konusu olmamasına rağmen, CAMEO tarafından güneydoğu bölgesinin demografik ve siyasal gerekçelerle ayrı kodlanması tercih edilmiştir (Schrodt, 2012: 91). Bunun nedeni, bölgedeki terör olaylarının ayrı bir çalışma ile bilimsel anlamda daha sağlıklı analiz edilebilmesidir. Güneydoğu bölgesinin ayrı bir kodlamaya tabii tutulması Türkiye özelinde seçim şiddeti çalışmalarının sınıflandırılabilmesi açısından da elverişli gözükmektedir. Ayrıca Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyükşehirler de Türkiye içerisinde ayrı bölgeler olarak kodlanmıştır.

Türkiye aktörler açısından da özgün bir kimliğe sahiptir. CAMEO kodlamasında Türkiye'ye bahsedilen özgün niteliğini kazandıran, Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terör örgütünün ve ordunun sistem içerisindeki konumudur. Örneğin, Köy korucuları CAMEO tarafından Türkiye'de özel bir aktör olarak konumlandırılmıştır (Schrodt, 2012: 179). Köy koruculuğu kurumu aslında 1924 yılı itibarıyla, köylerde kolluk gücü eksikliğinden oluşabilecek asayiş problemlerine çözüm üretmek amacıyla jandarmanın bir uzantısı şeklinde ihdas edilmiştir. 1985 yılına gelindiğinde ise özellikle PKK terörü ile mücadele etmek adına Geçici Köy Koruculuğu oluşturulmuştur (Arap & Erat, 2015: 73). Dolayısıyla terörle mücadele kapsamında oluşturulan bu yapı, CAMEO tarafından devlet destekli paramiliter bir örgüt olarak aktör başlığı altında konumlandırılmıştır. Devlet Güvenlik Mahkemeleri de Türkiye'nin bir diğer özgün kurumudur. Aslında CAMEO kodlamasında yargı kurumları altında kodlanması gereken bu yapı, CAMEO tarafından, uzun yıllar askerî hâkimlerin görev yaptığı ve genellikle Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kontrolünde hareket ettiği gerekçesiyle "ordu" kodlaması içerisinde tanımlanmıştır.

Yukarıda bahsedilen bölgesel özgünlükten hareketle, Türkiye özelinde ayrıca, terör başlığı altında belediyelerin ve sahip oldukları yasal yetkilerle mülkî idare amirlerinin de (Özkaya, 2021: 81), niteliği değişmekle birlikte seçim şiddetinin aktörleri arasında konumlandırılabilmesi mümkündür.

Bunların yanı sıra, Türk siyasal yaşamının 1970'li ve 1990'lı yıllardaki istikrasız siyasal ortamı yani koalisyon hükümetleri döneminin varlığı da Türkiye için ayrı bir kodlamayı gerektirmektedir. Konuyu anlaşılır kılmak adına bir örnek vermek gerekirse CAMEO iktidar ve muhalefet partileri için genel bir kodlama yapmayı tercih etmektedir. Bu cümleden hareketle kendisine özgü koşulları nedeniyle ayrı bir kodlama yapılmıyorsa Türkiye

siyasetinde iktidar partileri "TURGOV"; muhalefet partileri ise "TUROPP" koduyla kodlanacaklardı. Ancak az önce belirtildiği gibi koalisyon hükûmetlerinin fazlalığı nedeniyle koalisyon hükûmetlerinde görev almış, tek başına iktidar olmuş ve muhalefette yer almış partiler kısaltmaları ile birlikte ayrı ayrı kodlanmıştır. Örneğin Demokratik Sol Parti, iktidar ortağı olduğu dönemleri belirtmek için "TURGOVDSP"; muhalefette yer aldığı dönemleri belirtmek için TUROPPDSP kodu ile kodlanmıştır (Schrodt, 2012: 179-180).

Türkiye özelinde son olarak 1960'lı ve 1970'li yıllardaki ideolojik kutuplaşmaya da değinmek gerekir. Bu yıllarda Türkiye'de ideolojik bölünmenin temsilcisi olarak kabul edilebilecek aktörler de seçim şiddeti kapsamında incelenebilecek niteliktedir. Bu aktörlerin birbirleriyle, siyasal elitlerle ve devlet otoritesi ile karşı karşıya gelişleri, yukarıda seçim şiddetinin zamansal boyutu olarak nitelendirilen bir dönemde gerçekleştiğinde önemli bir inceleme alanı oluşturma potansiyeline sahiptir.

Sonuç

Demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla tam olarak yerleşemediği toplumlarda siyasal alanın aktörleri kendi çıkarları doğrultusunda sistemi manipüle etmeye çalışırlar. Şiddet de bu kapsamda kullanılabilir araçlardan biridir. Seçim şiddeti ise bu noktada siyasal şiddetin bir alt türü olarak, seçim dönemlerinde seçim sürecini ve sonucunu etkilemeye yönelik şiddet eylemlerini ifade eder. Bu cümleden hareketle, her seçim şiddeti eyleminin aynı zamanda bir siyasal şiddet ve seçim manipülasyonu eylemi olduğunu söylemek gerekir.

Seçim şiddeti her ne kadar siyasal şiddetin ve seçim manipülasyonunun alt dalı olsa da bu kavramlardan; amaç, dönem ve eylem biçimi açısından ayrılmaktadır. Öncelikle eylem biçimi konusunu açmak gerekirse, seçim şiddeti manipülasyondan farklı olarak fiziksel bir zararı ve/veya geleceğe dönük psikolojik bir korkuyu içermektedir. Bireylerin vücut bütünlüğüne yönelik bir müdahale veya müdahale tehdidi söz konusu olmalıdır. Örneğin, seçim sürecini etkilemek için sokağa çıkma yasağının dile getirilmesi tehdit; sokağa çıkma yasağının uygulanması ise baskı olarak seçim şiddeti kapsamına girer. Buna karşın seçim sonuçlarını etkilemek için maddî yardım aracını kullanmak, dezenformasyona başvurmak manipülasyon olarak tanımlanır. Seçim şiddetini manipülasyondan ayırmak az önce de belirtildiği gibi fiziksel zarar açısından kolaydır. Ancak siyasal şiddet ile seçim şiddetini ayırmak daha zordur. Bu noktada amaç, temel belirleyici olmaktadır. Seçim sürecinde seçmen tercihini ve dolayısıyla seçim sonucunu etkilemeyi amaçlayan eylemler seçim şiddeti olarak değerlendirilebilir.

Seçim şiddetini siyasal şiddetten ayırmamızı sağlayabilecek bir diğer unsur da zamandır. Zaman boyutu aynı zamanda eylemin amacını saptamamıza da yardımcı olacaktır. Çalışma içerisinde de bahsedildiği üzere seçim tarihinin ilan edilmesinden seçim sonrasında hükümet kurulana kadar geçen sürede yaşanan eylemleri seçim şiddeti olarak tanımlamak mümkündür. Ancak zaman bakımından bu şekilde bir sınırlandırma koymak iki açıdan sorunludur. Birincisi, başlangıç noktasına bakıldığında bu yaklaşımın, seçimlerin olağan döneminde gerçekleşmesi durumunda seçim takviminin başladığı gün; erken seçim kararının alınması durumunda ise kararın alındığı gün itibarıyla takvimi başlatıyor olması yeterli kabul edilebilir. Ancak seçim şiddetinin büyük oranda demokratik sistemin sorunlu olduğu toplumlarda yaşandığı düşünüldüğünde, özellikle muhalif grupların iktidar tarafından seçim

kararı alınmasını sağlamak adına şiddeti bir araç olarak kullanmayı tercih etmesi de mümkündür. Dolayısıyla seçim kararının alınmasına neden olacak şiddet olaylarının da seçim şiddeti kapsamında değerlendirilmesi gerekebilir. Bu cümleden hareketle seçim kararının alınmasına neden olacak şiddet olaylarının da inceleme kapsamına alınabilmesi adına seçim tarihinden önceki 6 ay kriterinin benimsenmesi daha sağlıklı olacaktır. İkinci sorun ise bitiş noktasının belirlenmesinde karşımıza çıkar. Seçimler sonucunda hükümetin kurulmasına kadar geçen sürecin dikkate alınması kabul edilebilir görünse de Özellikle Türkiye gibi dönem dönem istikrarsız siyasal iklime sahip olan ülkelerde kalıcı bir hükümetin kurulması açısından zorluk yaşanabilmesi söz konusudur. Bir diğer ifadeyle seçim sonucunda tek parti iktidarının ortaya çıkmaması durumunda koalisyon hükümeti kurma çabalarının da sonuçsuz kalması halinde ülkeyi yeniden seçime götürecek geçici bir hükümet yapılması oluşturulabilir. Seçim sonrasında hükümetin kurulması şeklinde bir son tarihin belirlenmesi durumunda ülkeyi seçime götürecek geçici bir hükümet kurulduğunda da seçim şiddeti çalışmalarını noktalamak gerekir. Ancak 2015 yılında Türkiye’de gerçekleştirilen genel seçimlerde de görüldüğü üzere geçici hükümet dönemlerinde de şiddet olayları yaşanabilmektedir. Ayrıca seçim sonrasında 3 ay gibi bir sürenin belirlenmesinde de koalisyon hükümetlerin kurulmasının çok daha uzun döneme yayıldığı örnekler ile karşılaşılabilme ihtimalinden dolayı sorunlar söz konusudur. Dolayısıyla seçim sonucunda kalıcı bir hükümet kurulana kadar geçen süreyi seçim süreci çalışmalarının sonlandırılacağı tarih olarak belirlemek sağlıklı olacaktır. Toparlamak gerekirse seçim şiddeti, seçim tarihinden 6 ay öncesinden başlanarak seçim sonrasında kalıcı hükümetin kurulmasına kadar geçen süreyi kapsar.

Seçim şiddetinin aktörleri konusunda, iktidar ve muhalefet partilerinin ve temsilcilerinin ayrıca devlet otoritesini temsil eden polis, ordu, yargı vb. yapıların temel aktör olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Bununla birlikte bir toplumun kendine özgü koşulları da farklı aktör tanımlamalarını beraberinde getirmiştir. Özellikle etnik, dinî ve ideolojik bölünmelerin yoğun olduğu toplumlarda bu bölünmeleri temsil eden aktörlerin de seçim şiddeti içerisinde tanımlanması söz konusudur.

Hangi seçimlerin seçim şiddeti kapsamında değerlendirileceği noktasında ulusal seçimler temel alınsa da özellikle bölgesel farklılıkların ciddi şekilde yaşandığı toplumlarda, bu bölgesel farklılıkları oluşturan değerleri temsil eden aktörlerin seçim sürecinde bölgesel güç kazanımı sağlamak ve/veya güç kaybetmemek adına şiddet kullanması mümkündür. Dolayısıyla bu tip toplumlarda yerel seçimlerin de inceleme kapsamına alınması çalışma alanını zenginleştirebilir.

Türkiye, hem bölgeler hem aktörler hem de siyasal yapısı itibariyle oldukça özgün bir yapıya sahiptir. Çok partili siyasete geçişin üzerinden yaklaşık 75 yıl geçmesine rağmen demokratik kurumsallaşmanın sağlanamaması, ideolojik kutuplaşmaların siyasal şiddet olarak sokağa yansıdığı dönemlerin yaşaması, hükümet oluşumu noktasında istikrarsız süreçlerin varlığı, başta ordu olmak üzere bürokratik mekanizmaların sistem içerisindeki konumu ve en önemlisi 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren başta PKK olmak üzere terör örgütleri ile yoğun mücadele içerisinde olması Türkiye’ye bahsedilen özgün niteliği sağlamaktadır. Bu özgün yapı, akademik yazındaki boşluğa rağmen Türkiye’yi seçim şiddeti çalışmalarında çok elverişli bir konuma taşımaktadır. Özellikle PKK terör örgütünün bir aktör olarak sahneye çıkması neticesindeki terör eylemleri, terörle mücadele kapsamında

oluşturulan kurumlar ve atılan adımlar ve terör eylemlerinin ve çıkar çatışmalarının yoğunlaştığı bölgeler bu noktada son derece önemlidir.

Son söz olarak Türkiye, sahip olduğu özgün nitelik sayesinde dönemler, aktörler ve bölgeler düzeyinde ayrı ayrı seçim şiddeti çalışmalarına konu olabilecek zengin bir hazineye sahiptir. Bu hazine, Türkiye'nin yaşadığı demokratikleşme sürecinin karakterini seçim şiddeti özelinde analiz edebilmek adına gelecek dönem çalışmalarına kaynaklık edebilecek niteliktedir.

Kaynaklar

- Arap, İ., & Erat, V. (2015). Bir kamu politikasının analizi: Türkiye'de geçici köy koruculuğu. *Mülkiye Dergisi*, 39 (4), 73-108.
- Bardall, G. (2011). Breaking the mold: Understanding gender and electoral violence. Georgetown Institute for Women, Peace and Security: https://www.ifes.org/sites/default/files/gender_and_electoral_violence_2011.pdf
- Berenschot, W. (2020). Patterned pogroms: Patronage networks as infrastructure for electoral violence in India and Indonesia. *Journal of Peace Research*, 57(1), 171-184.
- Birch, S., & Muchlinski, D. (2020). The Dataset of countries at risk of electoral violence. *Terrorism and Political Violence*, 32(2), 217-236.
- Birch, S., Daxecker, U., & Höglund, K. (2020). Electoral violence: An introduction. *Journal of Peace Research*, 57(1), 3-14.
- Boone, C. (2011). Politically allocated land rights and the geography of electoral violence: The Case of Kenya in the 1990s. *Comparative Political Studies*, 44(10), 1311-1342.
- Borzyskowski, I. V., & Kuhn, P. (2020). Dangerously informed: Voter information and pre-electoral violence in Africa. *Journal of Peace Research*, 57(1), 15-29.
- Brosché, J., Fjelde, H., & Höglund, K. (2020). Electoral violence and the legacy of authoritarian rule in Kenya and Zambia. *Journal of Peace Research*, 57(1), 111-125.
- Daxecker, U. (2014). All quiet on election day? International election observation and incentives for pre-election violence in African election. *Electoral Studies*, 34, 232-243.
- Daxecker, U. (2020). Unequal votes, unequal violence: Malapportionment and election violence in India. *Journal of Peace Research*, 57(1), 156-170.
- Fischer, J. (2002). Electoral conflict and violence. International foundation for electoral systems: <https://www.ifes.org/sites/default/files/econflictpaper.pdf>
- Fjelde, H. (2020). Political party strength and electoral violence. *Journal of Peace Research*, 57(1), 140-155.
- Fjelde, H., & Höglund, K. (2016a). Electoral violence: The Emergence of a research field. *APSA Comparative Democratization Newsletter*, 14(2), 8-11.
- Fjelde, H., & Höglund, K. (2016b). Electoral Institutions and electoral violence in Sub-Saharan Africa. *British Journal of Political Science*, 46(2), 297-320.

- Gonzalez-Ocantos, E., Jonge, C., Meléndez, C., Nickerson, D., & Osorio, J. (2020). Carrots and sticks: Experimental evidence of vote-buying and voter intimidation in Guatemala. *Journal of Peace Research*, 57(1), 46-61.
- Gutiérrez-Romero, R. (2014). An Inquiry into the Use of illegal electoral practices and effects of political violence and vote-buying. *Journal of Conflict Resolution*, 58(8), 1500-1527.
- Hafner-Burton, E., Hyde, S., & Jablonski, R. (2014). When do governments resort to election violence? *British Journal of Political Science*, 44(1), 149-179.
- Harish, S., & Toha, R. (2019). A New typology of electoral violence: Insights from Indonesia. *Terrorism and Political Violence*, 31(4), 687-711.
- Höglund, K. (2009). Electoral violence in conflict-ridden societies: Concepts, causes, and consequences. *Terrorism and Political Violence*, 21(3), 412-427.
- Hyde, S., & Marinov, N. (2019). Codebook for National Elections Across Democracy and Autocracy Dataset. National Elections Across Democracy and Autocracy: https://www.dropbox.com/s/amvyfi6cnpy19ew/NELDA_Codebook_V5.pdf?dl=0
- Klaus, K., & Mitchell, M. (2015). Land grievances and the mobilization of electoral violence: Evidence from Côte d'Ivoire and Kenya. *Journal of Peace Research*, 52(5), s. 622-635.
- Küçükşahin, A., & Akkan, T. (2007). Değişen güvenlik algılamaları ışığında tehdit ve asimetric tehdit. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 3(5), 41-66.
- Lehoucq, F. (2003). Electoral Fraud: Causes, Types, and consequences. *Annual Review of Political Science*, 6, 233-256.
- Matanock, A. (2018). How and Why Armed Groups Participate in Elections. *Perspectives on Politics*, 16(3), 710-727.
- Nellis, G., & Siddiqui, N. (2018). Secular party rule and religious violence in Pakistan. *American Political Science Review*, 112(1), 49-67.
- Özkaya, Y. (2021). Tarihsel süreç içinde valilerin değişen yetkileri ve cumhurbaşkanlığı sistemindeki yeri. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 72-84.
- Saideman, S., Lanoue, D., Campenni, M., & Stanton, S. (2002). Democratization, political institutions, and ethnic conflict: A Pooled time-series analysis, 1985-1998. *Comparative Political Studies*, 35(1), 103-129.
- Schrodt, P. A. (2012). *Conflict and mediation event observations event and actor codebook*. Pennsylvania State University.
- Seeberg, M. B., Wahman, M., & Skaaning, S.-E. (2018). Candidate nomination, intra-party democracy, and election violence in Africa. *Democratization*, 25(6), 959-977.
- Smidt, H. (2016). From a perpetrator's perspective: International election observers and post-electoral violence. *Journal of Peace Research*, 53(2), 226-241.
- Staniland, P. (2015). Armed groups and militarized elections. *International Studies Quarterly*, 59(4), 694-705.

- The EC-UNDP Partnership on electoral assistance. (2010, Mart 22-26). *Introduction to current trends in election-related violence*. European Commission United Nations Development Programme International IDEA: <https://www.ec-undp-electoralassistance.org/wp-content/uploads/2018/08/ec-undp-jtf-04-our-trainings-2010-barcelona-day-1-3.pdf>
- Toros, E., & Birch, S. (2019). Who are the targets of familial electoral coercion? Evidence from Turkey. *Democratization*, 26(8), 1342-1361.
- Toros, E., & Birch, S. (2021). How citizens attribute blame for electoral violence: regional differences and party identification in Turkey. *Southeast European and Black Sea Studies*, 21(2), 251-271.
- Wahman, M., & Goldring, E. (2020). Pre-election violence and territorial control: Political dominance and subnational election violence in polarized African electoral systems. *Journal of Peace Research*, 57(1), 93-110.
- Wilkinson, S. (2004). *Votes and violence: Electoral competition and ethnic riots in India*. Cambridge University Press.